

## СТАНОВИЩЕ

относно

дисертационния труд на Владимир Тихомиров Василев

на тема:

"Въоръжението в Западна Европа през Ранното средновековие"

от

проф. д-р Александър Николов, СУ "Св. Климент Охридски"

Работата на Владимир Василев е посветена на проблем, централен за Ранното средновековие, доколкото то е време на миграции, чести военни кампании и завоевания, които очертават контурите на постримския свят в Западна Европа. Трябва да отбележим, че заглавието на дисертацията се нуждае от уточнения, които дисертантът, за щастие, е направил в своето въведение. Всъщност става дума за дисертация, която е фокусирана основно върху войната и военното дело в епохата на Меровингите, в периода на възход на Франкската държава. Това е безспорно най-важната "варварска" държава в Западна Европа в този период и неслучайно на нейна основа ще възникне и новата Западна империя на Каролингите, претендираща за усвояване и възраждане на римското наследство. С тези уговорки относно заглавието на дисертацията и постигнатия резултат, можем да кажем, че Владимир Василев е положил значителни усилия да обхване различни аспекти на политическата, военната и социалната история на Меровингската епоха, а същевременно е изяснил и обяснил редица аспекти на структурата на меровингските военни сили, отношенията между кралската власт и военните

структури, и разбира се, въоръжението на меровингската войска, в сравнителен контекст и с нейните предшественици- римските и германските военни сили от епохата на Късната Римска империя, както и на военните съперници на франките- викинги, сакси, араби, лангобарди и др. в разглеждания период.

Работата на Владимир Василев включва увод, четири глави, заключение и приложения, в общ обем от 325 стр. Представен е и автореферат от 24 стр., който отразява най-общо и достоверно съдържанието на дисертацията.

Уводът подробно ни запознава с целите и задачите на изследването, както и с неговата методология. Дисертантът прави уговорката, че ще работи предимно с източниците от епохата, но всъщност изложението показва и много добро познаване на историографията по въпроса, включително специфични изследвания за военното дело и въоръжението от епохата. Все пак, на този фон, ми липсва прословутото изследване на Франко Кардини, посветено на произхода на средновековното рицарство, което подробно разглежда именно ранносредновековния период и военното дело в него. Като цяло обаче прегледът на изворите и историографията, както и предложената методология, отговарят на целите на изследването и дисертантът убедително е представил същността на своите цели и задачи. Както отбелязах вече, с помощта на увода, се изяснява и прекалено общият характер на заглавието на дисертацията, което заглавие, при една бъдеща публикация, задължително трябва да бъде прецизирано.

Първа глава се спира подробно на политическата история на Франкската държава от времето на Меровингите, като включва в този период и времето след битката при Тертри от 687 г.- време, в което доминацията на

майордомите от рода на Пипинидите или Каролингите е вече безспорна, а Меровингите са чисто и просто номинални фигуранти на трона. Разбира се, от формална гледна точка, този период може да бъде отнесен към Меровингската епоха, макар фактически да е част по-скоро от епохата на Каролингите. Дисертантът показва много добро познаване на литературата и изворите по въпроса, ориентира се умело в сложните политико-териториални проблеми, особено след смъртта на Хлодвиг, когато Франкската държава, с много малки изключения, се управлява обикновено от няколко меровингски краля или по-късно от техните майордоми, често ангажирани в междуособни войни, паралелно с войните с външни врагове. Като цяло войната и военното дело са основна характеристика на епохата и това обяснява и важността на проблема за структурата на въоръжените сили, тяхното въоръжение и снаряжение и ролята на военния елит в управлението на кралството или "кралствата", ако си послужим с тогавашната терминология.

Глава втора е посветена на франкската войска при Меровингите. Тук дисертантът се е спрял на структурата на въоръжените сили при Меровингите, а също и на терминологията, която се използва в изворите за нейното обозначаване. Добре е обяснен сложният характер и структура на меровингската войска, наследените традиции от преддържавния период, заемките от късноримската военна система, наличието на ефективен флот у франките, които обикновено се асоциират с могъща сухопътна армия. Специално внимание е отделено на уменията на франките да обсаждат и превземат крепости- умение, ключово за траен успех в средновековните военни действия и овладяването на дадена територия. Това умение франките развиват постепенно, но то се оказва ключово за трайната им териториална експанзия в Западна Европа. Тук бих обърнал внимание на тълкуването на

термина *escaritas*, *scarii*, който предизвиква интереса на Бакрак и на автора на настоящата дисертация. Този древен термин означава първоначално тълпа, сборище от хора, и постепенно еволюира в значението на военна сила, наличен също така и при други древногермански общности като англосаксите и до ден днешен в по-архаични немски текстове като *Scharen*. Подобна въпреки е и еволюцията на термина *Volk*, *Voelker*, който е преминал в древнославянското плък, плъчища именно в значение на неорганизирана военна сила, но и в руското полк. Като цяло структурата на франкската войска при Хлодвиг I и неговите наследници е добре обяснена, като е изяснен нейният сложен характер и различните компоненти, които я съставляват.

Трета глава е посветена на въоръжението и снаряжението в епохата на Меровингите и най-близко се доближава до предварително заявената тема на дисертацията. Тук дисертантът е показал отлично умение за справяне с разнообразен материал, с достиженията на археологията, които са ключови за темата, но и подкрепени от данните на писмените и макар и оскъдните илюстративни източници. Много добре са описани съставните части на въоръжението и снаряжението във франкската войска, като са проследени и традициите от предходната късноримска и "варварска" миграционна епоха. Потвърдена е картината, която ни описват и древните и ранносредновековни автори, които описват франкския воин като смел пехотинец, въоръжен с копие и огромна брадва, наречена *francisca*, докато мечът е оръжие, свързано с властта и върховете на военния елит. Правилен е изводът, че именно свободният франкски воин е основната фигура във времената на изграждането на франкската военна и държавна мощ.

Четвърта глава навлиза дълбоко в символиката на въоръжението, военните ритуали и тяхната социална функция. Дисертантът отбелязва,

донякъде правдиво, че подобни изследвания изобилстват за Същинското средновековие, с неговото развито рицарско съсловие, система на васални отношения, тясно обвързани с военното дело и ритуално-символична страна на въпроса. В тази глава той се е опитал, според мен успешно, да потърси корените на някои от тези ритуали и символи в меровингската и дори късноримската епоха. Много добре е очертана функцията на меча като символ на властта, която обяснява и разпространението му предимно сред представителите на военния елит. Интерес представлява и проучването на т.нар. "нитовани" пръстени, които имат пряко отношение към военната и държавна йерархия при Меровингите и могат да бъдат включени към разглеждания общ проблем за въоръжението и снаряжението, въпреки чисто символичните си и ритуални функции. В този дух следва да оценим и разсъжденията на автора върху т.нар. "змиевидни" остриета.

Заклучението представя в разбираем и ясен вид основните изводи и постижения на дисертацията и отговаря на изводите, които са направени и в текста на преходните глави. Става ясно, че въоръжението и снаряжението, наред с чисто утилитарните си функции, имат огромно символно, ритуално и социално значение и дават представа за конкретната роля на воинското съсловие във Франкската държава на Меровингите и на неговите съставни части. Приложенията към дисертацията са добре изработени и дават допълнителна яснота по редица въпроси, повдигнати в нея.

Към текста на дисертацията могат да бъдат отправени някои технически бележки. Така например вече предпочитаме "Григорий от Тур" или "Григорий Туронски", за да избегнем недоразумението от "Турски", което се получава в българския език. Внимателно изобщо трябва да се уеднаквят и други наименования в текста, както и транслитерации от чужди езици. Тук-

там се откриват смислови, стилистични и правописни неточности, които е необходимо да бъдат оправени. Като цяло обаче дисертантът се е справил с една сложна материя, прецизирал е темата си, като е предоставил и важни допълнителни аспекти на нейното изясняване, които не са заявени в първоначалната ѝ формулировка, но са успешно и надграждащо развити. С оглед на всичко написано дотук, предлагам на уважаемото жури да удостои дисертанта с научната и образователна степен "доктор", сам лично гласувам убедено със "да" и пожелавам бъдещи успехи на колегата Владимир Василев.

01.05.2021 г.

Подпис:

/проф. д-р Александър Николов/